

משלוח מנות ובשר שנתעלם מן העין

רב דניאל שטיין

א. גמ' מגילה (ז-ז): - ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד רבי יהודה נשיאה שדר ליה לרבי אושעיא אטמא דעיגלא תלתא וגרברא דחמרא, שלח ליה קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו וכו'. אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי.

ב. שו"ע (סי' תרצ"ה סעי' ד') - חייב לשלוח לחבירו שתי מנות בשר או של מיני אוכלים, שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד. וכל המרבה לשלוח לריעים משובח, ואם אין לו, מחליף עם חבירו, זה שולח לזה סעודתו, וזה שולח לזה סעודתו, כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו. הגה: ויש לשלוח מנות ביום ולא בלילה. ואם שולח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם, או מוחל לו, יצא. ואשה חייבת במתנות לאביונים ומשלוח מנות כאיש. [מג"א (ס"ק י"ב) - ונ"ל דמי שאוכל על שלחן חבירו ולא הכין לו כלום פטור מלשלוח מנות וכ"מ קצת ברש"י גבי מחלפי סעודתייהו להדדי ומ"מ צ"ע (עמ"ש סי' תרפ"א סס"ו) וטוב להחמיר]. [משנ"ב (ס"ק י"ח) - בת' בנין ציון סי' מ"ד נסתפק אם הביא בעצמו המנות ולא ע"י שליח אי יוצא כיון דכתיב ומשלוח נימא דבעינן דוקא ע"י שליחות ע"ש]. [משנ"ב (ס"ק כ') - ולא בגדים ושאר דברים וה"ה משקה דשפיר דמי דשתיה בכלל אכילה וכן סגי באחד אוכל ואחד משקה]. [משנ"ב (ס"ק כ"ה) - שכולן היו באותו הנס וצריכה היא לשמוח ולשמח לב אביונים וכתיב קימו וקיבלו היהודים וגו' וגם נשים בכלל. וכתב המ"א לא ראיתי נזהרין בזה ואפשר דוקא באלמנה אבל אשה שיש לה בעל בעלה משלח בשבילה לכמה אנשים ומ"מ יש להחמיר]. [בה"ל (ד"ה חייב) - הח"א הוכיח מן הירושלמי דאם שולח לעשיר דבר פחות אינו יוצא בזה ידי משלוח מנות וכן משמע בריטב"א לפי גירסא אחת שם בגמרא. אכן ש"פ לא הזכירו דבר זה ונכון ליהזר בזה לכתלה]. [ערוך השלחן (שם) - וברור הדבר דצריך לשלוח שני מיני אוכלין או שני מיני משקין או מין אוכל ומין משקה וכו' אבל שני חתיכות ממין אחד אינו מועיל דכי מפני שחתכן נחשבם לשנים והרמב"ם כתב וכן חייב לשלוח שתי מנות בשר או שני מיני אוכלין או שני מיני תבשיל ע"ש הרי שכתב שני מינים ובע"כ צ"ל דזה שכתב שתי מנות בשר היינו משני מיני בשר או אפשר דטעות הדפוס הוא וכצ"ל שני מיני בשר כמו שני מיני אוכלין וכו'. ויש להסתפק כששלח מנות לרעהו שבמרחקים קודם פורים ויגיעו לו בפורים אם יצא בזה ידי משלוח מנות ויש מי שאומר דיצא ולי נראה דלא יצא דבעינן משלוח מנות בפורים עצמו ועוד דהא עיקר המשלוח מנות הוי משום שמחה ואיזה שמחה היא לו עתה מה ששלח מקודם].

ג. תרומת הדשן (סי' קי"א) - שאלה בני אדם השולחים לחביריהם בפורים חלוקים וסדינים וכה"ג, יוצאים ידי משלוח מנות או לאו, תשובה יראה דאין יוצאים בהן דנראה טעם דמשלוח מנות הוא כדי שיהא לכל אחד די וספק לקיים הסעודה כדינא. כדמשמע בגמ' מגילה (ז): דאביי בר אבין ורב חנינא בר אבין הוו מחלפים סעודתייהו בהדדי, ונפקי בהכי משלוח מנות. אלמא דטעמא משום סעודה היא.

ד. ס' מנות הלוי על מגילת אסתר - ומשלוח מנות כי זה רומז כי הם באגודה א' ובאהבה ואחזה הפך מש"כ הצורך מפוזר ומפורד.

ה. מגן אברהם (סי' תרצ"ד ס"ק א') - וכתוב במאור דלא יתן להם קודם פורים דלמא אכלו להו קודם פורים. [פרמ"ג (שם) - ומה שכתב [המ"א] בשם בעל המאור, וי"ל תיפוק ליה בלאו הכי מתנות לאביונים כתיב עם משלוח מנות [אסתר ט, כב], ובמנות בעינן ביום י"ד דווקא לעירות, וט"ו לכרכין, ולא בליל י"ד, הוא הדין מתנה לאביון נמי אף בליל י"ד לא יתן. וי"ל דסברא הוא ליתן לעני קודם שיכין לפורים, ומשום הכי רשאי ליתן בתענית אסתר וכל שכן בליל י"ד, וקודם לא, דלמא אכלי כו', וצ"ע].

ו. גמ' חולין (צה-צה): - אמר רב בשר, כיון שנתעלם מן העין אסור וכו'. אלא רב היכי אכל בשרא, בשעתיה, דלא עלים עיניה מיניה, איבעית אימא בצירא וחומא, ואי נמי בסימנא, כי הא דרבה ב"ר הונא מחתך ליה אתלת קרנתא וכו', אמר רבא מרישא הוה אמינא סימנא עדיף מטביעות עינא, דהא מהדרינן אבידתא בסימנא, ולא מהדרינן בטביעות עינא, השתא דשמעתינהו להני שמעתתא, אמינא טביעות עינא עדיפא, דאי לא תימא הכי, היאך סומא מותר באשתו, ובני אדם איך מותרין בנשותיהן בלילה אלא בטביעות עינא דקלא, הכא נמי בטביעות עינא. [רש"י (שם) - שנתעלם מן העין, שהיה שעה אחת שלא ראהו ואפילו היה מונח על שלחנו, אסור שמא נתחלף בנבלה וכו' שמא עורבים חלפוהו].

ז. גמ' ב"מ (כג): - ומחרוזות של גדים הרי אלו שלו. [תוס' ד"ה ומחרוזות - וא"ת והא אמר בפ' גיד הנשה (חולין דף צה: ושם ד"ה בחרוזים) אל תהא שוטה בשר בחרוזים הוי סימן וי"ל גבי בשר שנתעלם מן העין הקילו טפי דאין הלכה כרב מדפריך (שם) ורב היכי אכל בשרא משמע דאנן שפיר אכלינן]. [מהר"ם (שם) - נ"ל דה"ק כיון דחזינן דאין הלכה כרב א"כ חזינן דהקילו בבשר שנתעלם מן העין ולכך אפילו רב גופיה לא החמיר כל כך וס"ל דאע"ג דבעלמא מחרוזות לא הוי סימן אעפ"כ לענין בשר שנתעלם מן העין הוי סימן]. [רא"ש (פ"ב סי' ג') - ואף על פי דבפרק אין מעמידין (דף לט ב) משמע בין לרב בין לשמואל בשר אסור בחותם אחד. האי סימן לתלתא קרנתא עדיף טפי].

ח. שו"ע (יו"ד סי' ס"ג סע' ב') - תלה כלי מלא חתיכות בשר, ונשבר הכלי ונפלו החתיכות לארץ ובא ומצא חתיכות ואין לו בהם לא סימן ולא טביעות עין, הרי זה אסור, שיש לומר אותו בשר שהיה בכלי גררתו חיה או שרץ, וזה בשר אחר הוא. ואם תלאו במסמר וכיוצא בו, שאי אפשר לשרץ ליטול ולהניח, מותר, ויש מתירין בשר שנתעלם מן העין אם מצאו במקום שהניחו. הגה: והמנהג להקל כסברא האחרונה, ואפילו אם היה ביד נכרים, במקום שכל המוכרים הם ישראלים המוכרים בשר כשר.

ט. גמ' ע"ז (לט-לט:) - אמר רב חבי"ת אסור בחותם אחד חמפ"ג מותר בחותם אחד, חלב, בשר, יין, תכלת, אסורין בחותם אחד, חילתית, מורייס, פת, גבינה מותרין בחותם אחד.

י. גמ' ע"ז (לא.) - הלכה כר"א. אמר רבי אלעזר הכל משתמר בחותם אחד, חוץ מן היין שאין משתמר בחותם אחד. [תוס' (שם) ד"ה דאמר - ויש להקשות דרב אדרב דהא אמר רב לקמן (דף לט.) חבי"ת בחותם אחד אסור סימן חלב בשר יין תכלת וכו' והיה מתרץ ר"ת דהוא דרב דלקמן מיירי בישראל חשוד וגרע מעובד כוכבים מפני שהוא בטוח שיאמינוהו ולא מירתת כ"כ].

יא. בית יוסף (יו"ד סי' קי"ח סע' א') - ומ"ש הרשב"א (תוה"ק ב"ד ש"ב כו: ארוך כח.) תולה הטעם לפי שאסורין מן התורה, כן נראה גם מדברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות מאכלות אסורות (ה"י). וכתב הרשב"א (ארוך שם) ואף על פי שסתם יינן אינו אלא מדרבנן החמירו בו כשל תורה משום דחביב ניסוך עליהם וטרחי ומזייפי חותם אחד וכו'. וקשה קצת פירוש רבינו תם דנבואה היא להעמיד כל אלו ההלכות בישראל חשוד ואנן בגוים קיימינן.

יב. שו"ע (שם) - יין ובשר וחתיכת דג שאין בו סימן שהפקיד או שלח ביד עובד כוכבים, צריך שני חותמות. אבל יין מבושל ושכר, או יין שעירבו בו דברים אחרים, כגון דבש, וכן החומץ וחלב ומורייס ופת וגבינה וכל שאיסורו מדברי סופרים שהפקידו ביד עובד כוכבים, מותר בחותם אחד וכו', הגה: ויש אומרים דלא בעינן ב' חותמות רק בישראל חשוד, אבל בעובד כוכבים, הכל שרי על ידי חותם אחד ובדיעבד יש לסמוך על זה.

יג. תוס' ע"ז (יב.) ד"ה שדי - פירש ר"י שדי בשר כחושה שלו ושקיל בשר שמינה כדי להרויח אבל בחנם כדי להכשיל את ישראל לא חיישינן אפילו הולך למרחוק.

יד. שו"ע (שם סע' י') - המניח עובד כוכבים בביתו, ובו דברים שאם הוחלפו יש בהם אפילו איסור תורה, אם הוא יוצא ונכנס או אפילו שהה זמן רב ולא הודיעו שדעתו לשהות, מותר, ולא חיישינן שמא החליף, אפילו אם הוא נהנה בחליפין, והוא שלא סגר הבית עליו לפי שהוא מתיירא בכל שעה לאמר, עתה יבוא ויראני. אבל אם הודיעו שדעתו לשהות, אסור. ואם אינו נהנה בחליפין, מותר בכל ענין, דלא חיישינן שמא החליף להכשילו, כיון שאין לו הנאה בדבר. ואם אינו נהנה בחליפין, מותר בכל ענין, דלא חיישינן שמא החליף להכשילו, כיון שאין לו הנאה בדבר.

טו. רמ"א (שם סע' ב') - ומיהו דווקא אם הוא דבר שיש לחוש שהחליפו ונהנה בחליפין או הוא יין יש לחוש שאסרו בנגיעה. אבל אם רואה הדבר ששלח או הפקיד והוא טוב כמו ששלח, ולא נהנה העובד כוכבים אם החליפו, לא חיישינן, אף שהחותם מקולקל.